

BEANTWOORDING SCHRIFTELIJKE RAADSVRAGEN 2023, NUMMER 142

Datum	6 september 2023
Van	College B&W
Behandeld door	J.J.M. Smulders
Doorkiesnummer	030 2862396
E-mailadres	m.smulders@utrecht.nl
Kenmerk	11594674
Beleidsveld	Burgerzaken

Geachte leden van de raad,

Hierbij ontvangt u de beantwoording van de schriftelijke raadsragen jaargang 2023 nummer 142 van Maarten Koning (D66), Jantine Zwinkels (CDA) van 17 juli 2023 over Tweede Kamerverkiezingen 2023.

De gestelde vragen zijn onderaan bijgevoegd.

Vraag 1

Acht het college de verwachte datum in september als voldoende op tijd voor nieuwe verkiezingen in november?

Antwoord 1

In zijn algemeenheid achten wij de voorbereidingstijd voor de Tweede Kamerverkiezing erg krap. Het is maar beperkt mogelijk om wijzigingen in de manier van organiseren van de verkiezing aan te brengen. Dit geldt ook voor de landelijke voorstellen vanuit het ministerie en de Kiesraad. Voor een aantal voorstellen/verbeteringen is een wijziging van de Kieswet noodzakelijk. Dat is in de korte tijd voor de Tweede Kamerverkiezing niet mogelijk.

De voorbereidingstijd is kort. We merken dat er veel betrokkenheid onder ambtenaren is als ook onder de vrijwilligers, die zich alweer melden. Er is veel enthousiasme maar het is goed om te realiseren dat de taak die we hebben uit te voeren groter/omvangrijker is. We groeien flink in het aantal stembureaus en in het aantal stembureauleden.

De organisatie van de aankomende verkiezing is in handen van een ervaren team verkiezingen. We hebben er vertrouwen in dat ook deze verkiezing weer goed wordt georganiseerd, zodat een transparant proces met een betrouwbare uitslag kunnen volgen.

Vraag 2

Ziet het college net als onze fracties de noodzaak om het aantal stembureaus voor de komende Tweede Kamerverkiezingen op te schalen? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 2

Ja, wij zullen voor deze verkiezing het aantal stembureaus uitbreiden. We streven naar ongeveer 220 stemlocaties. Dit is het hoogste aantal dat we ooit bij een Tweede Kamerverkiezing hebben ingezet.

Vraag 3

Groeit de verwerkingscapaciteit van de verkiezingsbureaus dan ook mee met de te verwachten opkomst bij de komende verkiezingen? Kan het college aangeven dat er daarmee minder wachttijd bij de stembureaus zal zijn?

Antwoord 3

De invloed op de verwerkingscapaciteit van de stembureaus is vanuit de organisatie beperkt. Bij de afgelopen verkiezingen werd de wachttijd op de stembureaus met name veroorzaakt door de dubbele verkiezing en de grote stembiljetten. Kiezers moeten het biljet uitvouwen, op zoek naar de kandidaat van hun keuze en na de keuze het biljet ook weer opvouwen. En dat maal twee. Dat kost gewoonweg tijd.

Hoewel de Tweede Kamerverkiezing een enkelvoudige verkiezing is, wordt er wel een groot stembiljet verwacht (maat 100x70 cm). Enige wachttijd op de stembureaus is niet te voorkomen, zeker niet op de traditioneel drukke momenten (in de ochtend en begin van de avond). We proberen de wachttijd te beperken door de inzet van meer stembureaus en inzet van een extra stembureau lid. Ook wordt onderzocht of op een aantal stembureaus een extra stemhokje geplaatst kan worden om de doorstroom op deze locaties te verbeteren.

Vraag 4

Afgelopen verkiezingen werden de rijen ook veroorzaakt doordat de StembureauApp niet naar behoren werkte. Wordt deze app komende verkiezingen weer gebruikt? Zo ja, wat wordt eraan gedaan om te voorkomen dat dezelfde problemen als afgelopen verkiezingen zich voordoen?

Antwoord 4

De werking van de StembureauApp werd bij de afgelopen verkiezing verstoord door technische problemen bij de leverancier. Er is een uitgebreide analyse uitgevoerd en een verbeterplan opgesteld. De verbeteringen worden voor de aankomende verkiezing uitgevoerd. Dit betekent dat we met een aangepaste en verbeterde app gaan werken. De functionaliteiten van de App worden voor de stembedag uitgebreid getest door de gemeenten die ermee werken. Daarnaast zijn er verbeteringen doorgevoerd om de technische performance te verbeteren. Dit wordt door middel van een zogenaamde 'Stresstest' door de leverancier getest.

De voordelen van het werken met de App zijn groot. De App zorgt ervoor dat de stembureauleden eenvoudig en snel de geldigheid van de stempassen kunnen controleren. De App is ook het communicatiemiddel tussen het stembureau en de verkiezingsorganisatie (chat). Daarnaast geeft het de verkiezingsorganisatie inzicht in wat er op de stembureaus gebeurt zodat er proactief gehandeld kan worden. Er wordt bijvoorbeeld gemonitord hoeveel kiezers een stembureau hebben bezocht. Indien nodig kan in een vroeg stadium de voorraad stembiljetten aangevuld worden zodat er geen tekort ontstaat.

Vraag 5

Is de verwachting dat er voldoende stembureauleden geworven gaan worden? Wat doet het college daaraan?

Antwoord 5

Gezien de afgelopen verkiezingen is de verwachting dat dit een uitdaging wordt. Ook groeien we in het aantal stembureaus. Daarom wordt nu in een vroeg stadium een beroep gedaan om de gemeentelijke organisatie. Op ieder stembureau wordt een extra stembureau lid ingezet, dit extra lid zijn zoveel mogelijk ambtenaren.

Binnenkort starten we een uitgebreide wervingscampagne in de stad en onder de huidige vrijwilligers. Zo worden er wervingsposters opgehangen in wijkbureaus, horecagelegenheden, culturele gebouwen en onderwijsinstellingen. Ook plaatsen we een aantal advertenties in wijkbladen en benaderen we studie- en studentenverenigingen. Onze huidige vrijwilligers ontvangen van ons een digitale nieuwsbrief. Daarin wordt ook informatie gegeven over de vereenvoudiging van het telproces op de stembureaus.

Vanuit BZK wordt een landelijke wervingscampagne opgezet, deze start in de eerste helft van september. Ook van deze pool van vrijwilligers wordt gebruik gemaakt.

Vraag 6

Vindt het college dat het met die belangrijke werkzaamheden, van 's ochtends vroeg vaak tot in de nacht, een goede werkwijze is om zulke lange 'werkdagen' van vrijwilligers te vragen? Zijn er werkwijzen mogelijk waarbij mensen slechts een deel van een 'shift' draaien?

Antwoord 6

Het was bij de afgelopen twee verkiezingen al mogelijk voor stembureauleden om op verzoek werkzaamheden een deel van de dag uit te voeren. De belangstelling hiervoor onder onze vrijwilligers is beperkt.

De invoering van shifts op de stembureaus betekent bijvoorbeeld dat we dubbel zoveel stembureauleden moeten werven en dat de kosten omhooggaan. Verder betekent het invoeren van shift dat er wijzigingen in systemen, instructies en andere materialen moeten worden doorgevoerd en daarvoor ontbreekt nu de tijd.

Er zijn diverse andere mogelijkheden denkbaar om op de werkdagen voor vrijwilligers te verkorten. Deze mogelijkheden vragen echter een wijziging van de Kieswet en daarmee een langere voorbereidingstijd. Te denken valt hierbij aan het aanpassen van het telproces op de stembureaus, een ander, compacter stembiljet en het elektronisch tellen van dit biljet. Voor deze ontwikkelingen zijn wij afhankelijk van het Rijk.

We proberen de werkdruk voor vrijwilligers te verlichten door het aantal stembureauleden per stembureau uit te breiden zodat er meer ruimte ontstaat voor de stembureauleden om met pauze te gaan. Ook passen we het telproces zo aan dat de verwachting is dat stembureauleden eerder klaar zijn met tellen. Tot slot bekijken we de mogelijkheden om op drukke locaties een extra stemhokje te plaatsen.

Vraag 7

Hoe wil het college dit vrijwilligerswerk minder belastend maken? Welke signalen en ideeën zijn opgehaald bij de stembureauleden? En in hoeverre kunnen we dit organiseren?

Antwoord 7

Na de verkiezingen is er een enquête gehouden onder de stembureauleden. 14,2% van de stembureauleden heeft de enquête ingevuld. In de reacties wordt aangegeven dat meer stembureauleden een oplossing kan zijn om de dag minder belastend te maken. Er is dan meer ruimte voor het nemen van pauzes. Daarnaast wordt gevraagd om een stijging van het aantal stembureaus. Ook het loskoppelen van het stemproces en het telproces wordt genoemd ('s avonds een aparte telshift). Daarnaast wordt aangegeven dat een kleiner stembiljet de doorstroom kan bevorderen alsook een extra stemhokje op drukke stemlocaties.

Door de korte voorbereidingstijd is het slechts beperkt mogelijk om wijzigingen in de manier van werken aan te brengen en voor sommige stappen is een aanpassing van de Kieswet nodig om tot merkbare resultaten te komen. Zie ook het antwoord op vraag 6.

Vraag 8

De vragenstellers kunnen zich voorstellen dat door de lange wachtrijen ook de toegankelijkheid voor mensen die slechter ter been zijn afnam. Houdt het college hier rekening mee in de toegankelijkheid van de stembureaus? Zo niet, is het college bereid om dat te doen?

Antwoord 8

Bij elke locatie worden een aantal stoelen geplaatst (met en zonder armleuningen) zodat kiezers die slecht ter been zijn kunnen zitten tijdens het wachten.

Door de flinke toename van het aantal stembureaus hopen we ervoor te zorgen dat de wachttijden worden verkort.

Over het algemeen is de toegankelijkheid van onze stembureaus goed op orde. Er wordt altijd gestreefd naar minstens 95% toegankelijke stemlokalen. Bij iedere nieuwe verkiezing is onze inzet erop gericht om op een hogere score uit te komen. Echter zijn de mogelijkheden om dit percentage verder te verhogen beperkt. In eerdere raadsbrieven bent u hier uitvoerig over geïnformeerd.

Vraag 9

Hoe staat het met het onderzoek over hoe de inzet voor de vrijwilligers aantrekkelijker en minder belastend gemaakt kan worden? Is dit onderzoek op tijd afgerond voor de onverwachtse verkiezingen van de Tweede Kamer?

Antwoord 9

Zie ons antwoord op vraag 6.

Vraag 10

Verwacht het college dat er door de omstandigheden voor vrijwilligers bij de afgelopen verkiezingen er zich komende verkiezingen minder vrijwilligers zullen melden? Zo ja, hoe wil het college dat oplossen

Antwoord 10

Zie beantwoording bij vraag 5.

Vraag 11

Hoe schat het college de kostenpost van de onverwachtse verkiezingen in? Wordt hiervoor geld verstrekt vanuit het Rijk? Houdt het college in zijn begroting rekening met de kans op eerdere Tweede Kamerverkiezingen door de val van een kabinet?

Antwoord 11

De jaarlijkse begroting voor verkiezingen bestaat uit een budget voor vaste jaarlijkse kosten (kernteam, vaste ICT kosten en opslag) en budget voor het organiseren van één verkiezing. In deze begroting wordt dus geen rekening gehouden met een mogelijke extra verkiezing. Naast de jaarlijkse begroting heeft verkiezingen ook een reserve. Deze reserve is bestemd voor onvoorziene extra uitgaven en daarmee dus ook voor de kosten van een extra verkiezing. Op dit moment zit er ongeveer 1 miljoen euro in de reserve,

Het organiseren van een extra verkiezing kost ongeveer 1,9 miljoen euro. De kortere periode om deze extra Tweede Kamerverkiezing te organiseren kan de prijzen van verschillende onderdelen verhogen. Vanuit het Rijk wordt geen extra vergoeding beschikbaar gesteld. De redenatie hiervoor is dat voor de organisatie van verkiezingen jaarlijks geld via de algemene uitkering van het gemeentefonds naar de gemeenten gaat. Een vervroegde verkiezing moet betaald worden met deze bestaande vergoeding.

Vraag 12

Wat voor invloed heeft het organiseren van deze landelijke verkiezingen op onze eigen reservemiddelen welke geoormerkt zijn voor verkiezingen?

Antwoord 12

De reserve verkiezingen zal conform het doel van de reserve, volledig worden ingezet voor de dekking van de extra kosten. Zie ook beantwoording vraag 11.

Vraag 13

Welke opkomst bevorderende maatregelen worden er bij de aankomende verkiezingen genomen?

Antwoord 13

Er worden 70 verkiezingsborden geplaatst op, waar mogelijk, dezelfde locaties als bij de gemeenteraadsverkiezing 2022. Deze zijn worden in alle wijken in de stad geplaatst. Daarnaast willen we, indien mogelijk, weer een outdoor campagne uitrollen over de stad om kiezers op te roepen te gaan stemmen. Denk hierbij aan een poster in deabri's bij bushokjes, in winkelcentra en doorstroomlocaties.

Verder ontvangen kiezers een stempas met daarbij een flyer/bijsluiter met informatie over de aankomende verkiezing. Ook ontvangen alle huishoudens een huis-aan-huis kandidatenlijst met daarop ook alle stemlocaties.

Omdat we groeien in het aantal locaties en er ook op sommige plekken andere locaties worden gebruikt dan normaal, stellen we aan elke stemlocatie een poster beschikbaar die zij kunnen ophangen om inwoners te informeren dat op die locatie op 22 november gestemd kan worden.

Hoogachtend,
Burgemeester en wethouders van Utrecht,

de secretaris,

de burgemeester,

Schriftelijke vragen Tweede Kamerverkiezingen 2023

17 juli 2023

Vragen:

Afgelopen vrijdag (7 juli) viel het kabinet Rutte IV. Door de val van het kabinet komen er sneller dan verwacht landelijke verkiezingen. Nederland zal binnenkort weer naar de stembus gaan, de verkiezingen zullen naar verwachting plaatsvinden in november.

Bij de afgelopen Provinciale Staten en waterschapsverkiezingen in maart dit jaar waren er verschillende oorzaken die zorgden voor lange rijen bij de stembureaus en die ervoor zorgden dat inwoners na 21.00 uur nog in de rij stonden. Hierop heeft het college geëvalueerd in de raadsbrief "Evaluatie Provinciale Staten en waterschapsverkiezingen maart 2023" van 1 juni jl.¹ Deze raadsbrief wordt in een commissievergadering van komende september besproken. Aangaande de brief en de actuele ontwikkelingen hebben onze fracties de volgende vragen.

Naar aanleiding van de evaluatie van verschillende gemeentes over het verloop van de verkiezingen is het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties samen met de Kiesraad bezig met een landelijke evaluatie om maatregelen te nemen en processen aan te passen om de uitvoerbaarheid bij de stembureaus weer realistisch te maken. Deze evaluatie wordt verwacht in september.

- Acht het college de verwachte datum in september als voldoende op tijd voor nieuwe verkiezingen in november?

Het aantal stembureaus bij de afgelopen verkiezingen was in Utrecht terug naar hetzelfde niveau als voor de Coronapandemie, maar de rijen waren langer dan verwacht.

- Ziet het college net als onze fracties de noodzaak om het aantal stembureaus voor de komende Tweede Kamerverkiezingen op te schalen? Zo nee, waarom niet?
- Groeit de verwerkingscapaciteit van de verkiezingsbureaus dan ook mee met de te verwachten opkomst bij de komende verkiezingen? Kan het college aangeven dat er daarmee minder wachttijd bij de stembureaus zal zijn?
- Afgelopen verkiezingen werden de rijen ook veroorzaakt doordat de StembureauApp niet naar behoren werkte. Wordt deze app komende verkiezingen weer gebruikt? Zo ja, wat wordt eraan gedaan om te voorkomen dat dezelfde problemen als afgelopen verkiezingen zich voordoen?

De bemensing van de stembureaus moet gedaan worden met voldoende vrijwilligers die de procedures zeer goed kennen. Bij de afgelopen verkiezingen maakten zij zeer lange dagen wat voor onze fracties de vraag opwerpt of het voldoende aantrekkelijk is voor mensen om dit belangrijke werk te doen, waar een vrijwilligersvergoeding tegenover staat.

- Is de verwachting dat er voldoende stembureauleden geworven gaan worden? Wat doet het college daaraan?

¹ [Document Utrecht - Raadsbrief Evaluatie Provinciale Staten en waterschapsverkiezingen maart 2023.docx - iBabs RIS \(bestuurlijkeinformatie.nl\)](#)

- Vindt het college dat het met die belangrijke werkzaamheden, van 's ochtends vroeg vaak tot in de nacht, een goede werkwijze is om zulke lange 'werkdagen' van vrijwilligers te vragen? Zijn er werkwijzen mogelijk waarbij mensen slechts een deel van een 'shift' draaien?
- Hoe wil het college dit vrijwilligerswerk minder belastend maken? Welke signalen en ideeën zijn opgehaald bij de stembureauleden? En in hoeverre kunnen we dit organiseren?

In de raadsbrief over de evaluatie van de afgelopen verkiezingen valt te lezen dat er bij de verkiezingen rekening is gehouden met toegankelijkheid, bijvoorbeeld voor doven en slechthorenden en blinden en slechtzienden.

- De vragenstellers kunnen zich voorstellen dat door de lange wachtrijen ook de toegankelijkheid voor mensen die slechter ter been zijn afnam. Houdt het college hier rekening mee in de toegankelijkheid van de stembureaus? Zo niet, is het college bereid om dat te doen?

Het college geeft in de evaluatie aan dat er steeds meer kennis en tijd wordt gevraagd van de vrijwilligers op de stembureaus en tijdens het tellen.

- Hoe staat het met het onderzoek over hoe de inzet voor de vrijwilligers aantrekkelijker en minder belastend gemaakt kan worden? Is dit onderzoek op tijd afgerond voor de onverwachtse verkiezingen van de Tweede Kamer?
- Verwacht het college dat er door de omstandigheden voor vrijwilligers bij de afgelopen verkiezingen er zich komende verkiezingen minder vrijwilligers zullen melden? Zo ja, hoe wil het college dat oplossen?

Tijdens de Tweede Kamerverkiezingen waren er aan de uitgebreide voorzieningen bij stembureaus in verband met Corona extra kosten verbonden, waardoor er bij de gemeente een tekort ontstond.²

- Hoe schat het college de kostenpost van de onverwachtse verkiezingen in? Wordt hiervoor geld verstrekt vanuit het Rijk? Houdt het college in zijn begroting rekening met de kans op eerdere Tweede Kamerverkiezingen door de val van een kabinet?
- Wat voor invloed heeft het organiseren van deze landelijke verkiezingen op onze eigen reservemiddelen welke geoormerkt zijn voor verkiezingen?

De kritiek van onze fracties bij de voorbereidingen van de afgelopen Staten- en Waterschapsverkiezingen richtte zich op de beperkte gelegenheid om zelf te sturen op de organisatie en de inzet van opkomst bevorderende maatregelen. Wij hebben er begrip voor dat ook ditmaal daar, gezien de korte voorbereidingstijd, beperkt gelegenheid toe is. Echter we benadrukken de wens om het uiterste te doen om inwoners te informeren en te motiveren om te gaan stemmen in wat het meest basale fundament van onze democratie is: vrije verkiezingen.

- Welke opkomst bevorderende maatregelen worden er bij de aankomende verkiezingen genomen?

In de raadsbrief van 1 juni 2023 staat ook vermeld dat de raad in het derde kwartaal van dit jaar geïnformeerd zou worden over de verkiezingsborden.

- Kan het college hier al eerder haar bevindingen over delen, zodat we er tijdig over kunnen besluiten hoeveel en wat voor verkiezingsborden er geplaatst worden in de hele gemeente?

Gesteld door:

- Maarten Koning, D66 Utrecht
- Jantine Zwinkels, CDA Utrecht

² [52 miljoen is niet genoeg: gemeenten bang voor financiële tekorten door organiseren van coronaproof verkiezingen - EenVandaag \(avrotros.nl\)](https://www.eenvandaag.nl/avrotros/52-miljoen-is-niet-genoege-gemeenten-bang-voor-financiële-tekorten-door-organiseren-van-coronaproof-verkiezingen)